

ПОВНОВАЖЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

КУТЕРГА Максим Володимирович - кандидат юридичних наук, докторант Харківського національного університету внутрішніх справ

<https://orcid.org/0009-0003-0362-7634>

УДК: 342.95 (477)

DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.3.68>

У статті наголошено на тому, що за допомогою системи повноважень суб'єкти протидії економічній злочинності в Україні проводять заходи, присвячені економічній безпеці, загальній правовій культурі населення, об'єднуються з інститутами громадянського суспільства та органами публічної влади, вирішують актуальні завдання державної політики у правоохоронній сфері, комплексно забезпечують економічну безпеку за рахунок своєчасного реагування на злочинні дії та їх попередження, утверджують у суспільстві високий рівень правової культури і фінансової грамотності.

Стверджується, що повноваження суб'єктів протидії економічній злочинності в Україні являють собою систему прав і обов'язків, покладених на відповідних суб'єктів, що реалізуються ними у межах чітко визначеної компетенції, морально-етичних рамок (економічної культури суспільства), державної політики, яка визначає основи регулювання економічної сфери, і спрямовані на чітке, оперативне, злагоджене виконання покладених завдань. Розглянуто повноваження Кабінету Міністрів України, Бюро економічної безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, Національної поліції України у сфері протидії економічній злочинності.

Ключові слова: суб'єкти протидії економічній злочинності, повноваження, Кабінет Міністрів України, Бюро економічної безпеки України, Національне антикорупційне бюро України, Національна поліція України.

Постановка проблеми

За допомогою системи повноважень суб'єкти протидії економічній злочинності в Україні проводять заходи, присвячені економічній безпеці, загальній правовій культурі населення, об'єднуються з інститутами громадянського суспільства та органами публічної влади, вирішують актуальні завдання державної політики у правоохоронній сфері, комплексно забезпечують економічну безпеку за рахунок своєчасного реагування на злочинні дії та їх попередження, утверджують у суспільстві високий рівень правової культури і фінансової грамотності. Саме тому постає нагальна потреба в осмисленні системи відповідних повноважень, їх комплексному аналізі в адміністративно-правовій площині.

Стан дослідження теми

Різноманітні проблемні аспекти адміністративно-правового забезпечення протидії економічній злочинності висвітлювали у своїх працях такі науковці, як В. Б. Авер'янов, Г. В. Атаманчук, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, М. М. Бурбика, О. С. Васильєв, В. І. Волошин, В. В. Галунько, В. М. Гарашук, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, О. М. Музичук, Н. Р. Нижник, І. І. Петренко, Є. Ю. Соболев, В. І. Теремецький, І. М. Шопіна та багато інших.

Втім, попри раніше проведені наукові дослідження, питання повноважень суб'єктів протидії економічній злочинності в Україні набуває в умовах сучасних безпе-

кових викликів воєнного стану принципово нового змісту, тому потребує додаткового осмислення.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити повноваження суб'єктів протидії економічній злочинності в Україні. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання: встановити сутність повноважень суб'єктів протидії економічній злочинності в Україні; дослідити відповідні повноваження Кабінету Міністрів України, Бюро економічної безпеки України, Національного антикорупційного бюро України та Національної поліції України.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що автором було під принципово новим для вітчизняної адміністративно-правової науки кутом досліджено Кабінету Міністрів України, Бюро економічної безпеки України, Національного антикорупційного бюро України та Національної поліції України як суб'єктів протидії економічній злочинності в Україні.

Виклад основного матеріалу

Із компетенцією суб'єктів протидії економічній злочинності нерозривно пов'язані їх повноваження. Д. І. Голосніченко розглядає повноваження як «систему прав та обов'язків, набутих у легітимний спосіб державою, місцевим самоврядуванням, державними органами і органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, іншими суб'єктами правовідносин з метою забезпечення можливостей, потреб та інтересів людини і громадянина, окремих соціальних груп та суспільства в цілому» [1, с. 54].

На думку М. А. Самбора, яка сформована дослідником крізь призму дослідження повноважень органів місцевого самоврядування, повноваження - це система прав та обов'язків посадових осіб місцевого самоврядування, закріплена в правових документах, яка забезпечує реалізацію інтересів територіальної громади шляхом надання відповідних послуг у рамках певних функцій для цих органів та ґрунтується на компетенції та компетентності посадових осіб,

працівників органів місцевого самоврядування та на них завдань, створених ними установ і організацій, діяльність яких спрямована на досягнення покладених на них завдань [2, с. 93]. Науковець відзначає, що подальші дослідження повноважень органів місцевого самоврядування не повинні обмежуватися теоретичними дослідженнями, обґрунтуванням певних поглядів, концепцій, доктрин, а повинні знаходити схвалення та практичне впровадження в суспільних процесах, що зумовлені задоволенням інтересів людини як члена відповідної територіальної громади, інтересів громади, а також інтересів українського народу та України в цілому [2, с. 93].

Так, повноваження суб'єктів протидії економічній злочинності в Україні являють собою систему прав і обов'язків, покладених на відповідних суб'єктів, що реалізуються ними у межах чітко визначеної компетенції, морально-етичних рамок (економічної культури суспільства), державної політики, яка визначає основи регулювання економічної сфери, і спрямовані на чітке, оперативне, злагоджене виконання покладених завдань.

Наприклад, до повноважень Кабінету Міністрів України у сфері економіки відносяться: «забезпечує проведення державної економічної політики, здійснює прогнозування та державне регулювання національної економіки; забезпечує розроблення і виконання загальнодержавних програм економічного та соціального розвитку; визначає доцільність розроблення державних цільових програм з урахуванням загальнодержавних пріоритетів та забезпечує їх виконання; здійснює відповідно до закону управління об'єктами державної власності, у тому числі корпоративними правами, делегує в установленому законом порядку окремі повноваження щодо управління зазначеними об'єктами міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, місцевим державним адміністраціям та відповідним суб'єктам господарювання; подає Верховній Раді України пропозиції стосовно визначення переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації; приймає рішення про залучення радників для підготовки до приватизації та про-

дажу об'єктів; сприяє розвитку підприємництва на засадах рівності перед законом усіх форм власності та соціальної спрямованості національної економіки, здійснює заходи щодо демонополізації та антимонопольного регулювання економіки, розвитку конкуренції та ринкової інфраструктури; забезпечує здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності тощо» [3].

До повноваження Бюро економічної безпеки України у сфері протидії економічній злочинності належать: «здійснює оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування у межах передбаченої законом підслідності; здійснює інформаційно-пошукову та аналітично-інформаційну роботу з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Бюро економічної безпеки України; здійснює інформаційну взаємодію з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, органами судової влади, іншими державними органами, підприємствами, установами та організаціями, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями; здійснює розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання за вчинення кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності; збирає, обробляє та аналізує інформацію щодо кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності; залучає в межах компетенції у передбачений законодавством спосіб, у тому числі на договірних засадах, кваліфікованих спеціалістів та експертів, у тому числі іноземців; здійснює міжнародне співробітництво з компетентними органами іноземних держав на підставі законів та міжнародних договорів України; забезпечує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників Бюро економічної безпеки України тощо» [4].

Протидія економічній злочинності нерозривно пов'язана з унеможливленням будь-яких корупційних дій, саме тому потребують окремої уваги повноваження На-

ціонального антикорупційного бюро України (НАБУ), до яких віднесено: «здійснює оперативно-розшукові заходи з метою попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також в оперативно-розшукових справах, витребуваних від інших правоохоронних органів; здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також проводить досудове розслідування інших кримінальних правопорушень у випадках, визначених законом; вживає заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, які можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації у кримінальних правопорушеннях, віднесених до підслідності Національного бюро, здійснює діяльність щодо зберігання коштів та іншого майна, на яке накладено арешт; взаємодіє з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами для виконання своїх обов'язків; здійснює інформаційно-аналітичну роботу з метою виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного бюро; забезпечує особисту безпеку працівників Національного бюро та інших визначених законом осіб, захист від протиправних посягань на осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у підслідних йому кримінальних правопорушеннях; забезпечує на умовах конфіденційності та добровільності співпрацю з особами, які повідомляють про корупційні правопорушення тощо» [5].

Як влучно зазначають В.О. Савчук і О.С. Бондаренко, «попри невеликий штат працівників НАБУ є ефективним органом протидії корупції як складової що підриває економічну безпеку, адже у своїй роботі вона викриває чимало злочинних схем отримання неправомірної вигоди топ чиновниками що у наслідку, могло б знизити привабливість України для інвестицій, ведення бізнесу, себто, підриванню економічної безпеки як складової національної» [6, с. 306].

Окремими повноваженнями у сфері протидії економічній злочинності наділена

і Національна поліція України у контексті «забезпечення адекватного функціонування економічної складової державної безпеки. Саме виходячи із основних функцій НПУ слід визначити що невід'ємною частиною цього процесу залишається протистояння злочинності. Ця протистояння відбувається шляхом реалізації оперативного-розшукових заходів та проведення розслідувань щодо злочинів. Мова йде про дії, які спрямовані на порушення економічної безпеки, а також відповідні корупційні злочини, що не підпадають під юрисдикцію інших антикорупційних правоохоронних органів. Однак важливою складовою їхньої роботи є також складання протоколів щодо адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією» [6, с. 306-307].

При цьому В. Ю. Горелова, аналізуючи повноваження Національної поліції у сфері протидії економічній злочинності, відзначає, що проблеми запобігання злочинам в економічній сфері не будуть вирішені, доки не буде забезпечено: достатній спектр підготовки майбутніх поліцейських у галузі економіки, які будуть займатися запобіганням економічним злочинам; навчання та набуття відповідних технічних знань та навичок у сфері ІТ для поліцейських, які будуть займатися запобіганням економічним кіберзлочинам; створення єдиного підрозділу поліції, присвяченого виключно економічним злочинам, має важливе значення для розуміння та належної організації процесів їх запобігання; вдосконалення законодавства; підвищення правової культури населення [7, с. 22].

Узагальнюючи повноваження проаналізованих вище органів, доцільною є їх систематизація. Як стверджує О. М. Резнік, «якщо проаналізувати повноваження Бюро економічної безпеки України та інших правоохоронних органів при реалізації державної політики у сфері економічної безпеки то усі їх повноваження можна класифікувати за інструментальною та видовою характеристиками. Так інструментальні, це ті, що відображають сутність вчиненої дії (розкривають особливості форм та методів адміністративної діяльності правоохоронних органів). Зокрема це: інформаційно-аналі-

тичні; повноваження щодо профілактики економічних правопорушень; правотворчі; повноваження щодо виявлення, припинення, досудового розслідування економічних адміністративних і кримінальних правопорушень; контроль-наглядові; повноваження щодо взаємодії та співробітництва з органами влади, правоохоронними органами іноземних держав, окремими громадянами та іншими суб'єктами» [8].

Як зазначає Ю.В. Гаруст і В.І. Мельник, «задля забезпечення належного функціонування всіх складових економічної безпеки держави правоохоронні органи наділяються широким спектром повноважень. Вони існують у структурі повноважень більшості вітчизняних правоохоронних структур і не виділяються в окрему групу. Виокремити їх можливо лише за умови усвідомлення сфер правовідносин, які прямо чи опосередковано відносяться до економічної безпеки держави та внаслідок здійснення детального аналізу всіх повноважень конкретного правоохоронного органу. Аналізуючи такі повноваження у загальному вигляді, ми стикаємося з їх класифікацією. На кшталт цієї класифікації, доцільно запропонувати подібну градацію повноважень вітчизняних правоохоронних органів у сфері забезпечення економічної безпеки держави: 1) боротьба з правопорушеннями; 2) охорона публічного порядку; 3) забезпечення публічної безпеки; 4) охорона та захист власності від протиправних посягань; 5) забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних осіб та прав і законних інтересів юридичних осіб. На переконання авторів, ефективна діяльність правоохоронних органів за всіма названими напрямками, безумовно, позитивно вплине на реальне забезпечення економічної складової державної безпеки» [9, с. 58-59].

Висновки

Таким чином, за допомогою системи повноважень суб'єкти протидії економічній злочинності в Україні проводять заходи, присвячені економічній безпеці, загальній правовій культурі населення, об'єднуються з інститутами громадянського суспільства та органами публічної влади, вирішують акту-

альні завдання державної політики у правоохоронній сфері, комплексно забезпечують економічну безпеку за рахунок своєчасного реагування на злочинні дії та їх попередження, утверджують у суспільстві високий рівень правової культури і фінансової грамотності.

Стверджується, що повноваження суб'єктів протидії економічній злочинності в Україні являють собою систему прав і обов'язків, покладених на відповідних суб'єктів, що реалізуються ними у межах чітко визначеної компетенції, морально-етичних рамок (економічної культури суспільства), державної політики, яка визначає основи регулювання економічної сфери, і спрямовані на чітке, оперативне, злагоджене виконання покладених завдань. Розглянуто повноваження Кабінету Міністрів України, Бюро економічної безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, Національної поліції України у сфері протидії економічній злочинності.

Література

1. Голосніченко Д. І. Теорія повноважень: вітчизняний та зарубіжний досвід їх формування. Київ : Вид-во Г.А.М., 2009. 356 с.
2. Sambor M. A. Local self-government powers: on content and correlation with related concepts. *Law and Safety*. 2024. No. 2 (93). Pp. 87–95.
3. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>.
4. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28 січня 2021 р. № 1150-IX // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.
5. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.
6. Савчук В.О., Бондаренко О.С. Участь правоохоронних органів у процесі забезпечення економічної безпеки держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 8. С. 304-308.

7. Horielova V. Yu. Prevention of economic crimes by the police: a legal measurement. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 3(3). С. 17-23.

8. Рєзнік О. М. Адміністративно-правові засади діяльності правоохоронних органів із забезпечення фінансово-економічної безпеки України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2019. 509 с.

9. Правоохоронні органи на захисті економічної безпеки України: адміністративно-правовий аспект: монографія / Ю.В. Гаруст, В.І. Мельник. Суми : видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2019. 256 с.

POWERS OF ENTITIES COMBATING ECONOMIC CRIME IN UKRAINE

The article emphasizes that, using the system of powers, the subjects of counteraction to economic crime in Ukraine carry out activities dedicated to economic security, the general legal culture of the population, unite with civil society institutions and public authorities, solve urgent tasks of state policy in the law enforcement sphere, comprehensively ensure economic security through timely response to criminal acts and their prevention, and establish a high level of legal culture and financial literacy in society.

It is argued that the powers of the subjects of counteraction to economic crime in Ukraine represent a system of rights and obligations assigned to the relevant subjects, which are implemented by them within the limits of a clearly defined competence, moral and ethical framework (economic culture of society), state policy, which determines the foundations of regulation of the economic sphere, and are aimed at a clear, prompt, coordinated implementation of the assigned tasks. The powers of the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Bureau of Economic Security of Ukraine, the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, and the National Police of Ukraine in the field of combating economic crime are considered.

Key words: subjects of combating economic crime, powers, Cabinet of Ministers of Ukraine, Bureau of Economic Security of Ukraine, National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, National Police of Ukraine.